

ZVIEDRU KARASPĒKA APGĀDE VIDZEMĒ 1700. GADA NOGALĒ UN 1701. GADA PIRMAJĀ PUSĒ

MIKUS ŽAGATA

Mg. hist.

ANOTĀCIJA

Rakstā apskatīta Vidzemes provinces (*Livland*) lokālās un Zviedrijas karalistes centrālās administrācijas veiktie organizatoriskie pasākumi provincē izvietoto bruņoto vienību apgādei ar nepieciešamajiem resursiem kaujas spēju nodrošināšanai 1700. gada nogalē un 1701. gada pirmajā pusē. Pētījumā tika noskaidrots, ka zviedru armijas uzturēšana šajā laika posmā sākumā bija sarežģīta un negatīvi ietekmēja visas provinces ekonomisko situāciju. Tas liek kritiski pārvērtēt zaudējumu apjomu, kuru 1701. gada otrās puses un 1702. gada sirojumu laikā bija spējīgs nodarīt krievu karaspēks, par ko tik ļoti savā vēstulē Pēterim I lielījās grāfs Šeremetjevs.

Atslēgas vārdi: Lielais Ziemeļu karš, Ēriks Dālbergs, Kārlis XII, zviedru Vidzemes province.

IEVADS

Latvijas jauno laiku vēstures pētnieku ir maz, un attiecīgi tā laika notikumi, to skaitā Lielais Ziemeļu karš, Latvijas historiogrāfijā ir relatīvi maz izpētīti. Pētnieki, kuri ir tieši vai pastarpināti pievērsušies padziļinātai 17. gadsimta beigu un 18. gadsimta sākuma izpētei, ir Edgars Dunsdorfs, kurš mūža lielāko daļu strādāja trimdā (piemēram, Dunsdorfs 1962), Marta Āboliņa, kura pētījusi zemnieku dzīvi Vidzemē 17. un 18. gadsimtā, bet rakstījusi arī tieši par Lielo Ziemeļu karu, un Mārīte Jakovļeva, kura Lielo Ziemeļu karu pētījusi caur Kurzemes un Zemgales hercogistes prizmu (Jakovļeva 2003; Jakovļeva 2007). Ka interese par Lielo Ziemeļu karu

sabiedrībā ir, parāda tas, ka Arnis Kohs Jumītis 2018. gadā izdevis uniformoloģijas žanram veltītu grāmatu “Zem Kārļa XII karogiem. Latviešu karavīri 18. gadsimta Zviedrijas armijā” (Kohs Jumītis 2018). Salīdzinot ar kaimiņvalstīm, Latvijā šim notikumam nav veltītas monogrāfijas un attiecīgi kopējā izpratne par Lielā Ziemeļu kara notikumiem ir sliktāka. Piemēram, Igaunijā, kur vēsturnieki Marguss Laidre (Laidre 1996) vai Heldurs Palli (Palli 1966) 20. gadsimta otrajā pusē un 21. gadsimta sākumā šim periodam ir veltījuši pat monogrāfijas, tēmas izpratne ir augstākā līmenī.

Īpaši zīmīgi tas šķiet, jo 2021. gadā aprit 300 gadu kopš oficiālā Lielā Ziemeļu kara miera līguma Ništatē noslēgšanas un Vidzemes, visas Igaunijas, Ingrijas un Vīborgas lēņa *de iure* pāriešanu Krievijas caristes īpašumā. Atzīmējot šo vēstures pagrieziena punktu, būtu svarīgi izprast notikumus, kas noveda pie šāda iznākuma.

Tātad Lielā Ziemeļu kara notikumu padziļināta izpēte apmierinās sabiedrības interesi par Lielā Ziemeļu kara vēsturi un veicinās Latvijas Jauno laiku historiogrāfijas vēstures pētniecību šajā specifiskajā jomā, nodrošinot, ka uz vienu no Latvijas vēstures pagrieziena punktiem tā trissimtgadē mēs kopumā varam paskatīties izglītotāki un zinošāki.

Šī raksta objekts ir zviedru administrācijas organizētās darbības Vidzemē (un Igaunijā) stacionētā karaspēka nodrošināšanai ar resursiem, bet uzdevumi savukārt ir:

- 1) identificēt resursus, ar kuriem zviedru administrācija vēlējās nodrošināt karaspēku;
- 2) izpētīt, kā šie resursi tika sagādāti;
- 3) noskaidrot, kādas bija problēmas un sarežģījumi resursu sagādē;
- 4) izprast, kādu ietekmi tas atstāja uz Vidzemes ekonomisko situāciju.

Pētījums ir balstīts uz līdz šim Latvijas historiogrāfijā maz izmantoto Latvijas Valsts vēstures arhīvā glabāto Vidzemes (zviedru) Ģenerālgubernatora kancelejas fondu un tā sastāvā esošajām lietām no Vidzemes ģenerālgubernatora Ērika Dālberga sarakstes ar Zviedrijas karali Kārli XII, Vidzemes fogtiem, Igaunijas ekonomiskā novada pārvaldnieku Gustavu Ādolfu Stromfeldu, kā arī Kara kolēģijas un Kara komisariāta lietas. Jāatzīmē, ka šos materiālus autors izmantojis 2012. gadā LU Vēstures un filozofijas fakultātē aizstāvētā maģistra darba sagatavošanai.

ZVIEDRU ARMIJAS APGĀDE 1700. GADA SEPTEMBRĪ–OKTOBRĪ

Lielo Ziemeļu karu ar neveiksmīgu pārsteiguma uzbrukumu Rīgai no Zemgales 1700. gada 11. februārī iesāka Augusta II Stiprā sakšu spēki. Nedaudz vēlāk savā pierobežā karadarbībā iesaistījās arī Dānija. Kamēr

zviedru karalistes pamatarmija no Zviedrijas tika mobilizēta karagājienam un veica karadarbību Dānijā, sakšu spēkiem bija aptuveni sešus mēnešus ilgs pārspēka periods Rīgas pievārtē. Lai gan sakšu karaspēkam izdevās ieņemt Kobronskansta un Daugavgrīvas cietoksni, kā arī pārcelties pār Daugavu, tomēr Rīgu ieņemt tiem tā arī neizdevās. Vēlāk rudenī karā pret Zviedrijas karalisti iesaistījās arī Pēteris I, ar savu armiju aplencot Narvas cietoksni zviedru Igaunijas provincē.

1700. gada rudenī Vidzemē bija izveidojusies šāda situācija – zviedriem Rīgā atradās aptuveni 3500 visu ieroču šķiru karavīru liels garnizons (Höglund, Sallnäs 2000, sid. 67, 79, 106), Rūjienā atradās aptuveni 3500 kājnieku un kavalēristu lielais ģenerāļa Oto Velinga komandētais korpuss (Laidre 1996, sid. 85–86, 138), Valkas apkārtnē tika formētas pulkveža Volmāra Antona fon Šlipenbaha vienības, kuru izmēru varētu vērtēt uz vairākiem simtiem karavīru, Tērbatas garnizonā – aptuveni 1000 karavīru, Pērnavā – aptuveni 600 karavīru, kā arī formēšanas stadijā esošās vienības Sāmsalā, kuru skaitliskais sastāvs varētu būt daži simti karavīru (Palli 1966, c. 56–66). Kopā pa visu Vidzemes latviešu un igauņu daļu zviedru administrācijas rīcībā bija aptuveni 9000 karavīru liels karaspēks. Sakšu karaspēks šajā laikā lielākoties bija devies uz savām ziemas mītnēm, un tā precīzu skaitlisko sastāvu noteikt ir sarežģīti. 1700. gada pavasarī sakšu karaspēka izmērs bija vērtējams uz 14 000 karavīru, bet Rīgas aplenkumā 1700. gada vasaras beigās tas varētu būt bijis pat 22 000 karavīru (Wimmer 1956, 52–53). Tomēr faktiski šajā laikā pie Kokneses, Kobrona un Daugavgrīvas nocietinājumos atradās vien vairāki tūkstoši karavīru. Pārējās vienības pēc neveiksmīgā Rīgas aplenkuma bija devušās ziemas mitekļos Kurzemes iekšienē un Lietuvā.

1700. gada augustā Zviedrijas karalis Kārlis XII uzdeva Vidzemes ģenerālgubernatoram Ērikam Dālbergam veidot armijas magazīnas (noliktavas) ar visu nepieciešamo kā cilvēkiem, tā zirgiem, lai no Zviedrijas un Somijas nākošajiem spēkiem pietiktu uztura līdz maijam. Lai gan uzdevums tika dots augusta vidū, Rīgā ģenerālgubernators to saņēma tikai pēc mēneša un faktisko sagatavošanos karaļa armijas uzņemšanai sāka tikai 1700. gada septembra vidū (Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts vēstures arhīvs (turpmāk LNA-LVVA), 7349–1–72, 454, 469). Drīz vien tika secināts, ka Vidzemes latviešu apdzīvotā daļa kara dēļ lielā mērā ir izpostīta un būs sarežģīti vai neiespējami no tās gūt resursus karaspēka uzturēšanas nolikta-
vu aizpildīšanai. Proti, Vidzemes dienvidu daļu bija izpostījis un izlaupījis sakšu karaspēks, savukārt latviešu apdzīvotās Vidzemes ziemeļu daļu līdz Gaujai bija iztukšojis tur pa vasaru stacionētais zviedru karaspēks (LNA-LVVA, 7349–72, 464, 467).

Lai izpildītu karaļa uzdevumu, Vidzemes ģenerālgubernators aizliedza pārtikas izvešanu no Vidzemes provinces uz Igaunijas provinci, kā arī lūdza

turienes ģenerālgubernatoram nepieņemt labību, kas tiek vesta no Vidzemes, kā arī lūdza palīdzēt magazīnu izveidei ar provianta pievedumiem. Līdzīgs plāns bija padomā arī attiecībā uz Ingrijas provinci (LNA-LVVA, 7349-1-72, 462, 467). Savukārt Vidzemes provinces līmenī igauņu ekonomiskā apgabala pārvaldniekam tika uzdots ieņemt pēc iespējas pilnīgāku īri no muižu īrniekiem, noalgot darbiniekus magazīnu apkalpošanai, kā arī sākt faktisko magazīnu piepildīšanu ar proviantu un furāžu. Magazīnas bija plānotas Tērbatā, Pērnāvā, Viljandi un Peltsamā. Kā izrādījās, kamēr Vidzemes ģenerālgubernators bija bloķēts Rīgā, igauņu ekonomiskā apgabala pārvaldnieks jau bija licis rezervēt ievērojamu apjomu provianta un furāžas no viņam pakļautajiem apriņķiem un daļa jau bija savākta magazinās vai arī nogādāta zviedru karaspēka nometnē Rūjienā. Latviešu ekonomiskajā apgabalā attiecīgas pavēles izpildei izdeva Rūjienā esošā zviedru karaspēka komandieris ģenerālis Vellings (LNA-LVVA, 7349-1-72, 473-475; 7349-1-320, 30-34, 36-37).

Lai gan sākotnēji šīs magazīnas tika veidotas, pieņemot, ka Kārlis XII ar armiju virzīsies pretī sakšu armijai, kas bloķēja Rīgu, tomēr, tā kā pilsētas blokāde tika noņemta un sakšu armija devusies uz ziemas nometnes vietām, tad zviedru armija tika vērsta pret Narvas pilsētu aplencošo krievu karaspēku. Tāpēc oktobra beigās Vidzemes provinces magazinās savāktie resursi bija jāpārved uz Rakveres pilsētu Igaunijas provincē karaļa armijas vajadzībām un tajās pašās magazinās jāuzsāk resursu uzkrāšana 1701. gada zviedru armijas kampaņai (LNA-LVVA, 7349-1-72, 623-624, 659-663).

ZVIEDRU ARMIJAS APGĀDES SAGATAVOŠANA 1701. GADA KAMPAŅAI

Pēc uzvaras pār Pētera I karaspēku pie Narvas novembra beigās, kad kļuva skaidrs, ka zviedru armija savu ceļu turpinās pret sakšu karaspēku, Vidzemes ģenerālgubernators uzdeva abiem Vidzemes ekonomisko apgabalu pārvaldniekiem personīgi nodrošināt magazīnu atkārtotu piepildīšanu ar proviantu un furāžu. Magazīnas paredzēja veidot iepriekšējās lokācijās, kā arī jaunās vietās – Laisā, Kirepi un Valmierā. Jau decembrī Igaunijas ekonomiskā apgabala pārvaldnieks Stromfelds brīdināja ģenerālgubernatoru, ka varētu rasties problēmas ar provianta un furāžas ievākšanu provinces austrumu pierobežā, kuru sistemātiski postīja krievu iebrukumi (LNA-LVVA, 7349-1-320, 71-75).

Tā, piemēram, nokļuvusi ziemas nometnē pie Laisas, Kārļa XII armija patiesi sākotnēji izjuta pārtikas trūkumu, jo magazīnu nebija izdevies piepildīt ar nepieciešamajiem resursiem (Karolinska krigares dagböcker jämte andra samtida skrifter (1903). II. Lund: Gleerup, 125. lpp.). Drīz pēc tam

Stromfelds atzina, ka nu jau arī Igaunų ekonomiskajā apgabalā ir grūtības ar resursu sagādi magazīnu piepildīšanai, un rekomendēja pieprasīt privātmuižām pret atlīdzību atdot visus resursus, kas tām nebija nepieciešami pavasara sējai un uzturam, ko ģenerālgubernators arī apsolījās izdarīt, izdodot attiecīgu patentu. Savukārt karaļa administrācija jau 1701. gada janvārī aizliedza vest pārtiku no laukiem uz pilsētām un pieprasīja armijai paredzētos resursus no muižām nogādāt magazīnās (LNA-LVVA 7349-1-321, 59-61; 7349-1-73, 30-31, 37-38; 7348-1-150, 43-44). Aizliegums no laukiem ievest pilsētās pārtiku jau marta beigās radīja problēmas Rīgā, jo apiņu trūkuma dēļ Rīgā nebija iespējams nodrošināt ikdienas dzērienu alus brūvēšanu, bet pilsētas garnizona pastiprināšanai paredzēto vienību ģenerālgubernators lūdza Kārlim XII atļautu kādu laiku vēl atstāt laukos, kur tai būtu pietiekams uzturs. Savukārt aprīļa beigās piegāžu pārtraukuma dēļ Rīgas garnizonā sāka izsīkt mieži un iesals (LNA-LVVA, 7349-1-150, 170-172). Kopumā magazīnas tomēr izdevās piepildīt ar nepieciešamo pārtiku un proviantu. To ilustrē ģenerālgubernatora sarakste ar kara ģenerālkomisāru 1701. gada aprīļa beigās, kurā ģenerālgubernators vērtēja, ka iespēju robežās Valmieras magazīna ir piepildīta ar maizi, miltiem, zirņiem, putrainiem, kā arī sienu un auzām zirgiem (LNA-LVVA, 7349-1-73, 342-345). Sliktāka situācija bija Rīgā – ģenerālgubernators sarakstē ar karali atvainojās par nožēlojamo stāvokli garnizonā, bet norādīja, ka 15 mēnešu ilgo ienaidnieka sirojumumu un armiju uzturēšanas dēļ resursi ir beigušies un, ja pārtika netiks pilsētai atsevišķi pievesta, karaļa armijai, ierodoties pie Rīgas, būs jāpaļaujas tikai uz Dievu (LNA-LVVA, 7349-1-73, 476-479).

Jūnija sākumā, pirms zviedru armija devās ceļā uz Rīgu no ziemas no metnēm pie Tērbatas, Kārlis XII informēja Vidzemes ģenerālgubernatoru, ka no Tallinas uz Rīgu pa jūru tiks nogādāti pārtikas krājumi, bet jūnija beigās pārtika ar kuģiem tika sūtīta arī no Pērnavas magazīnām. Pirmie kuģi ar proviantu ieradās jūnija beigās. Tā kā atsūtītais daudzums bija milzīgs, bet kuģi tika izkrauti Vecāķos, krāvēju un laivu skaits bija ierobežots un pa sliktā stāvokli esošiem zemes ceļiem kravas vēl bija jānogādā uz Rīgu, tas ritēja lēni. Vēl nedēļu pēc Spilves kaujas, kad Kārļa XII armija jau atradās Kurzemes un Zemgales hercogistes teritorijā, visi kuģi vēl nebija izkrauti (LNA-LVVA, 7349-1-150, 454-455; 7349-1-73, 518, 567-568, 618-619).

ZVIEDRU ARMIJAS APGĀDES FAKTISKĀ NODROŠINĀŠANA 1701. GADA JŪNIJĀ MARŠA UZ RĪGU LAIKĀ

Kārļa XII armija no Tērbatas uz Rīgu devās ceļā 15. jūnijā. Jau drīz parādījās pirmās problēmas. 25. jūnijā karalis rakstīja Dālbergam, norādot, ka šķūtiņi, īpaši latviešu ekonomiskajā novadā, netiekot veiktas pietiekami

ātri, jo tikko izveidoto zemessargu bataljonu virsnieki savus zemniekus bija sasaukuši uz sapulcēm. Tādēļ karalis Dālbergam pavēlēja nokārtot, lai šādas sapulces netraucētu šķūšu darbus, ko Dālbergs realizēja, izdodot patentu. Pats latviešu ekonomiskā novada pārvaldnieks Strokirks problēmu ar šķūtīm gan saistīja ar daudzajiem papildu aizkomandējumiem provincē. Piemēram, 1000 ratu bija nosūtīti uz Pērnavu, kurus būtu bijis iespējams izmantot šķūtīm karaļa armijas vajadzībām. Dažas dienas vēlāk Kārlis XII uzdeva organizēt, lai armijai no Rīgas būtu iespējams papildus piegādāt nepieciešamos resursus, jo līdzīgi paņemtie resursi tuvojās izsīkumam. Taču Rīgā šo pavēli izpildīt bija sarežģīti, jo problēmas radīja vēja trūkums miltu malšanai un malkas trūkums maizes krāšņu kurināšanai (LNA-LVVA, 7349–1–73, 571–572).

Zviedru karaspēks Rīgas pievārtē nonāca 1701. gada 7. jūlijā. Nedaudz atpūties un sagaidījis labvēlīgus laika apstākļus, tas 9. jūlijā desantējās Dauļģavas kreisajā krastā un Spilves kaujā sakāva poļu-sakšu-krievu apvienoto armiju. Spilves kaujas rezultātā zviedru armija sagrāba lielāko daļu resursu, kurus ienaidnieki bija atstājuši nometnēs un noliktavās Pārdaugavā. Pēc Spilves kaujas zviedru karaspēks dažādus resursus, tajā skaitā proviantu, ieguva arī Jelgavā, Engurē un Slokā (LNA-LVVA, 7349–1–73, 602, 610–611, 621; 7349–1–338, 47; Jakovļeva 2007, 46–47).

SECINĀJUMI

Tāpat zviedru armija 1700. gada rudenī ieradās daļēji iztukšotā Vidzemes provincē. Tomēr, citīgi ievācot resursus no valsts muižām un ierobežojot to nonākšanu pilsētās, visā Vidzemē izdevās iegūt nepieciešamo gan armijas apgādei Igaunijas provincē līdz Narvas kaujai, gan uzturoties ziemas mītnēs Vidzemes teritorijā. Tomēr, gatavojoties 1701. gada kampaņai, kurai bija jānorit ienaidnieka postītajā Vidzemes provinces dienvidu daļā, kur karadarbība notika jau kopš 1700. gada februāra, bija nepieciešams jau organizēt resursu papildu pievešanu arī, piemēram, no Igaunijas provinces. Šajā laikā ar dažādu armijai nepieciešamo resursu iegūšanas problemātiku saskārās nu jau ne tikai sakšu karaspēka postītās Vidzemes dienvidu teritorijas, bet arī nepostītās ziemeļu teritorijas. Lai gan Kārļa XII armija pēc Spilves kaujas devās tālāk Kurzemes–Zemgales hercogistes teritorijā un Vidzemes provincei pamatarmija vairs nebija jānodrošina, tomēr provinces resursi, vairāk nekā deviņus mēnešus uzturot Zviedrijas pamatarmiju, bija noplicināti. Šādā situācijā 1701. gadā tika formēti rakstā pieminētie latviešu un igauņu zemnieku militārie bataljoni, tāpat robežu pret Krieviju aizsardzībai tika organizētas arī vairākas citas papildu vienības. Arī tās bija jānodrošina ar Vidzemes provinces resursiem. Lai gan tas neietilpst šajā

pētījumā, tomēr ir vērts atzīmēt, ka bija problēmas ar vienību nokomplektēšanu ar karavīriem un dažādiem ikdienā nepieciešamajiem resursiem. Šādai apgādes situācijai, visticamāk, bija arī tieša cēloņsakarība ar provinces apsardzībai atstāto spēku militārajām neveiksmēm 1702. gadā un vēlāk.

Un nobeigumā – tikai pēc gada 1702. gadā Krievijas feldmaršals Šeremetjevs Pēterim I ziņoja: “Ienaidnieka zemē vairs nav ko postīt. No Pleskavas līdz Tērbatai, lejup pa Veļikajas upi, gar Peipusa ezera krastiem līdz Narvas upes grīvai, ap Tērbatu, aiz Tērbatas [...] Laiuses līdz Rēvelei, 50 verstis pret Rakveri un tālāk no Tērbatas uz augšu pa Mētraines upi līdz Vircezeram, pret Helmi un Karksi, un aiz Karksi līdz 38 verstīm pret Pērnavu, un no Rīgas līdz Valkai: viss ir nopostīts, pilis ir uzspridzinātas. Nekas vairs nav saglabājies bez Pērnavas un Rēveles, un šur tur kāda muiža jūrmalā. Citādi viss starp Rēveli un Rīgu ir izravēts. Apdzīvotās vietas atrodamas tikai uz kartes.” Ja zinām, ka jau pēc zviedru karaspēka uzturēšanās Vidzemē 1700.–1701. gadā provincē bija noplicināta resursu bāze, šī Šeremetjeva atskaite iegūst citu perspektīvu. Jā, visticamāk, Vidzemes provincē sirojošajam krievu karaspēkam patiesi izdevās iznīcināt cietokšņus, nodedzināt apdzīvotās vietas un aizvest gūstā Vidzemes provinces iedzīvotājus, bet jādodomā, ka viņu laupījums nebija tik ļoti ievērojams, kā varētu šķist no šīs Šeremetjeva vēstules Pēterim I. Savukārt vēsturniekiem ir sev jāuzdod jautājums – vai šāda līmeņa resursu noplicināšana Vidzemes provincē no zviedru administrācijas puses patiešām atbilst vēstures literatūrā 20. gadsimtā nereti veidotajam stāstam par labajiem zviedru laikiem Latvijas vēsturē. Vismaz šis epizodes kontekstā autoram šādu apgalvojumu nebūtu vēlme apstiprināt.

IZMANTOTO AVOTU UN LITERATŪRAS SARAKSTS

NEPUBLICĒTIE AVOTI

LNA-LVVA, 7349–1–72, Izejošo rakstu kopiju žurnāls, 1700.

LNA-LVVA, 7349–1–73, Izejošo rakstu kopiju žurnāls, 1701.

LNA-LVVA, 7349–1–150, Karaļa Kārļa XII vēstules, 1701.

LNA-LVVA, 7349–1–320, Vidzemes guberņas igauņu ekonomiskā apgabala pārvaldnieka K. G. Štromfelda raksti.

LNA-LVVA, 7349–1–321, Vidzemes guberņas igauņu ekonomiskā apgabala pārvaldnieka K. G. Štromfelda raksti.

LNA-LVVA, 7349–1–338, Kara komisariāta lietas.

PUBLICĒTIE AVOTI

Karolinska krigares dagböcker jämte andra samtida skrifter (1903). II. Lund: Gleerup, 125 s.

RAKSTI PERIODIKĀ

- Jakovļeva, M., 2003. Cīņa par varu Kurzemes hercogistē pēc hercoga Frīdriha Kazimira nāves (1699. g. aprīlis – 1701. g. janvāris). *Latvijas Vēstures Institūta Žurnāls*, 1, 65–96.
- Jakovļeva, M., 2007. Karadarbība Kurzemes hercogistē un Lietuvas pierobežā Lielā Ziemeļu kara sākumā (1700. g. februāris – 1703. g. maijs). *Latvijas Vēstures Institūta žurnāls*, 2, 42–72.

LITERATŪRA

- Dunsdorfs, E., 1962. *Latvijas vēsture 1600–1710*. Stokholma: Daugava.
- Höglund, L. E., Sallnäs, Å., 2000. *Stora nordiska kriget 1700–1721: fanor och uniformer*. Karlstad: Acedia press.
- Kohs Jumītis, A., 2018. *Zem Kārļa XII karogiem. Latviešu karavīri 18. gadsimta Zviedrijas armijā*. Rīga: Zvaigzne ABC.
- Laidre, M., 1996. *Segern vid Narva: Början till en stormakts fall. Överstättning Enel Melberg*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Palli, H., 1966. *Mezhdū dvumja bojami za Narvu. Jestonia v pervye gody Severnoj vojny*. Tallin: Akademiia nauk Estonskoi SSR Institut istorii.
- Wimmer, J., 1956. *Wojsko Rzeczypospolitej w dobie wojny północnej (1700–1717)*. Warszawa: Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej.

PROVISION OF SWEDISH ARMY IN LIVLAND AT THE END OF 1700 AND THE FIRST HALF OF 1701

MIKUS ŽAGATA

Mg. hist.

ABSTRACT

Article describes the way local administration of Vidzeme (Livland) and central administration of the Kingdom of Sweden managed supply of goods and provisions needed for functioning of the Swedish army units that were stationed in the province in the late 1700 and the first half of the 1701. Research shows that maintenance of Swedish army units during this period was complicated and negatively affected the overall economics of the province. That, in turn, brings forward a question regarding extent of devastation brought about by several Russian military plunder incursions in the province during the second half of the 1701 and 1702 about which general field marshal Boris Sheremetev greatly boasted to Peter I in a letter.

Keywords: Great Northern War, Erik Dahlberg, Charles XII, Swedish Livonia.

SUMMARY

The article is dedicated to the approach used by local administration of Vidzeme (Livland) and central administration of the Kingdom of Sweden to manage supplying goods and provisions needed for the functioning of the main Swedish army units that were stationed in the province during the end of the 1700 and the first half of the 1701. The author studied archive materials of Swedish governor-general of Vidzeme that hitherto have not been extensively researched in Latvia. Thus, the author managed to reconstruct the way how supplying of army with goods was organised and to define the issues that had to be tackled in order to do that.

During the fall of 1700 until the battle of Narva, issues with supply of resources arose mostly in the enemy-plundered southern (Latvian) part of Vidzeme. However, soon after the battle of Narva, issues regarding provision of army with supplies arose also in the northern (Estonian) part of Vidzeme which was spared from enemy plunders. In addition, Russian military units started to pillage eastern parts of Vidzeme starting from late

1700. In order to ensure the supply of the required resources, local administration ordered that all the resources (apart from those that had to be left for the inhabitants' own use and seeds) from government-owned manor estates were to be delivered to army warehouses. In order to reinforce it, king Charles XII prohibited the delivery of resources from countryside to towns. That, in turn, led to issues with provision of garrison at least in Riga, where raw materials for brewing of beer were no longer available. Despite the fact that governor-general of Vidzeme managed to fill up countryside warehouses intended to support the march of king's army to Riga, he had to admit that he could not do the same for Riga. Thus, Charles XII ordered to bring additional supplies to Riga from Tallin and Pernau. The fact that the administration of Vidzeme had to raise and maintain extra military units (Estonian and Latvian home guard and other units) after the departure of the main Swedish army from Vidzeme in July 1701, paints a grave picture of economic situation in Vidzeme. That, in turn, brings forward a question regarding the extent of devastation incurred by several Russian military plunder incursions in the province during the second half of the 1701 and 1702, about which general field marshal Boris Sheremetev greatly boasted to Peter I in a letter.